

Országtanulmányok Családsegítés a Cseh Köztársaságban

Készítette: Kravalik Zsuzsa

Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet

TÁMOP 5.4.1.

Családsegítés a Cseh Köztársaságban

baedeker a cseh családsegítő intézmény-rendszer világába

Kravalik Zsuzsa

2010. augusztus 24.

Államigazgatási reform

Csehország mind földrajzi kiterjedésében, mind népességét tekintve Magyarországgal összemérhető nagyságú. Területe 78 800 km², amelyen 10,4 millió ember él. A lakosság természetes fogyása 1995-ben kezdődött meg, és éves szintje 0.25%.

Az új évezred az eddigi legjelentősebb és legkomplexebb önkormányzati változtatását hozta a Cseh Köztársaság életében: 2000-2001 folyamán nagymértékű államigazgatási reformot hajtottak végre Csehországban. A változtatások célja a hatékonyság, átláthatóság és elszámoltathatóság javítása, illetve az, hogy az állami szolgáltatások közelebb kerüljenek az állampolgárokhoz.

A jelenlegi változtatások az 1990 óta tartó reformfolyamat részei. A korábbi kommunista régiók hatalmát már az 1990-es Petr Pithart kormány megszüntette, ami azt jelentette, hogy Prága és a 6000 helyi önkormányzat között megszűnt a közbülső összekötő elem. Ennek eredményeként az 1960-ban felosztott Csehszlovákia 76 régió megyéje (okres) elvesztette igazgatási jelentőségét. Mivel a 6000 önkormányzatra nemigen lehetett építeni, Csehországban erősen centralizált állam alakult ki az átmenet első évtizedében, ami a szociálpolitika kialakítását is befolyásolta. A korábbi megyék egyedül statisztikai szempontból tartották meg jelentőségüket, és különböző állami szervek helyi irodáinak adnak székhelyet.

2000-ben Csehországot 13 régióra (kraj) és a főváros speciális területére osztották fel. (A régiókat az alkotmány (347/1997) a magasabb területi önkormányzati egységek létrehozásáról szóló módosításával hozták létre, illetve a 129/2000 számú törvény a régiók felosztásáról, feladat- és hatásköreiről szól) Az első regionális választásokat 2000-ben tartották és 2001 január 1-én álltak fel az első regionális kormányzatok. Minden régiónak saját választott regionális közgyűlése és elnöke lett, Prága esetében a végrehajtó hatalom a városi tanács és a polgármester kezében került.

A reform következő lépése volt a második szintű területi közigazgatási egységek, a kistérségek létrehozása. Ennek hatására 2001 januárjában a 76 régió megye adminisztratív feladatköreinek 80%-át 204 megerősített kompetenciájú – harmadik szintű – önkormányzat (kistérség) vette át. A maradék 20% feladatkör „felfelé” a nagyrégiókra szállt. Ezek a „kistérségek” közelebb hozták az emberekhez az adminisztrációt, hiszen

rengeteg önkormányzati feladatkört – iratok beszerzése, ügyintézés – addig a régiók láttak el.

Regionális bevételek és kiadások

Csehországban a régiók nem vehetnek ki adót, ez a jogkör a cseh parlamentet illeti. A régiók működésének első éveiben, állami transzfereken keresztül történt a régiók feladatainak finanszírozása, amelyeket az előre rögzített célokra kellett fordítaniuk. A régiók törvényben foglalt feladatai: regionális fejlesztés, autópálya fenntartás, közlekedés, iskoláztatás, szociális szolgáltatások, kultúra és egészségügyi szolgáltatások fenntartása. A feladatokra szánt költségek azonban az újonnan alakult régiók számára nem voltak elegendők. Így 2002-ben a régiók úgynevezett osztott adók kedvezményezettjei lettek, ami 2004-ben már a kivetett adók 3,1%-át tette ki. Az államháztartási-pénzügyi reform további előkészületei most is folynak, amelynek értelmében a régiók sokkal nagyobb pénzügyi függetlenséget kapnának, az osztott adók egyre nagyobb hányadát kapnák meg.

Szociális szolgáltatások a Cseh Köztársaságban

A 2000-2002-es államigazgatási reform megszüntette a megyei közigazgatást és a szociális szolgáltatások nyújtásának felelősségét decentralizálta. A szolgáltatások biztosítását a regionális, kistérségi és helyi önkormányzatokra bízta. Az államigazgatási reform keretében az állam, mint a legfőbb szociális szolgáltatást nyújtó szervezet felelőssége megszűnt, mert a megyék megszűnésével az állami intézmények mind regionális és helyi önkormányzati kézbe kerültek át. A létrejövő decentralizált struktúrára azonban a helyi önkormányzatok nem voltak felkészülve.

Az önkormányzatoknak általánosságban két szerepük is van a szociális szolgáltatások nyújtásában. Egyrészt szolgáltatás-vásárlók, másrészt pedig az önkormányzatok maguk is létrehoznak intézményeket, vagyis a szolgáltatások fenntartói is. Mint szolgáltatás vásárlók, feladatuk, hogy a szolgáltatás-nyújtásnak megteremtsék a feltételeit: felmérjék és értékeljék a lakosság szükségleteit és erre alapozva a szociális szolgáltatások elérhető területi hálózatát hozzák létre. E mellett partnerségben más érdekelt szervezetekkel feladatuk, hogy meghatározzák és megvalósítsák a szociális szolgáltatások fejlesztésének középtávú terveit. Mivel azonban a szociális tervezés nem kötelező feladat, ezért az önkormányzatok szabadon dönthetnek arról, hogy milyen mértékben, ha egyáltalán részt vesznek a szociális szolgáltatások fejlesztésében.

A szociális szolgáltatások fejlesztéséhez és hatékony tervezéséhez a minisztérium is nyújt szakmai segítséget. Társadalmi párbeszédet kezdeményezett a minisztérium, aminek keretében a szociális szolgáltatások regionális közösségi tervezésének technikáját, szerepét és hasznát térképezik fel az önkormányzatokkal együttműködve. Ennek eredményeként a minisztérium közösségi tervezési segédletet és egy képzési kurzust állított elő az önkormányzatok számára. Egyelőre a közösségi tervezésben való részvétel önkéntes alapon működik, de nagy az érdeklődés a szolgáltatásnyújtók és az önkormányzatok között a programban való részvételre.

A helyi szociális szolgáltatások kialakításában nagy mérlegelési tere van az önkormányzatoknak. E mellett a szolgáltatások nyújtásában is hagyományosan nagy szerepet vállalnak, bár leginkább a hagyományos bentlakásos szolgáltatások nyújtói, a modern szolgáltatásokat, mint a személyi segítség, vagy a félutas lakhatási formák, stb már inkább a civil szervezetek tartják fent.

Szolgáltatások finanszírozása

A szociális szolgáltatások finanszírozása – akárcsak hazánkban – kínálati, kapacitás alapon és nem a szükségek mértékében történik. A különbség – ami mégis elkülöníti a magyar rendszertől – hogy a szolgáltatások finanszírozásának legnagyobb része a helyi önkormányzatok költségvetését terheli. (Kb a közösségi források 60 %-a)

Egy folyamatos és nagyon szerencsétlen jegye a szociális szolgáltatások finanszírozásának, hogy az állami és a nem-állami szolgáltatást nyújtó intézmények külön vannak kezelve és nem egyenlő feltételekkel jutnak forrásokhoz, ahogy ezt majd még bővebben kifejtjük.

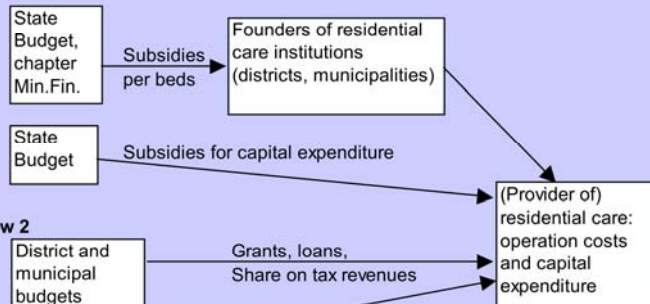
A szolgáltatások finanszírozásának kb 30%-a származik az állami költségvetésből – Pénzügyminisztérium – ami leginkább a bentlakásos szolgáltatási formák után kiutalt ágy-normatívákat jelenti. E mellett a Szociális Minisztérium finanszírozza a szolgáltatások 4%-át, illetve további 6%-ot civil szervezetek pályázati forrására szánnak. A szolgáltatást igénybe vevők díja a bentlakásos szolgáltatási formák esetében 32%-tól az otthoni ápolás-gondozás esetében 16%-ig terjed.

1. ábra A szociális szolgáltatások pénzügyi folyamatábrája /from Vylitova: (De)centralisation of social services in the czech republic, 2003/

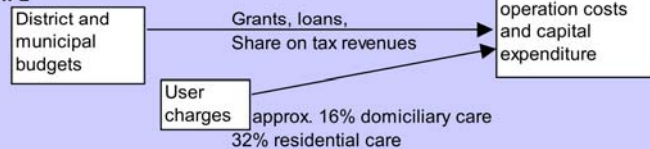
Basic (detected) flows of money used in social services until 2001

So far, we have detected the following sources and flows of money in social services. However, the flows are separated and do not operate together. Thus there might be also some overlaps there. Even though the MOLSA is responsible for the policy of social services, it does not operate with the budget for that – it only operates with a small share of financial sources used at the end for social services.

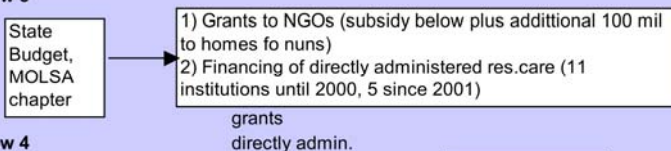
Flow 1

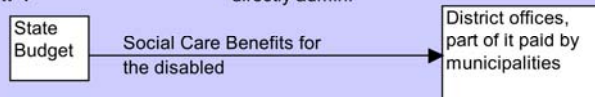
Flow 2

Flow 3

Flow 4

Aside from user charges, financial inputs from districts, municipalities and ministries there were other financial inputs used for social services identified from other sources, such as foundations, funds, foreign sources and also other ministries: e.g. Ministry for Regional Development (for construction and renovation of houses with dom.care)

Total sum identified for social services is almost 20 billion CZK (0.7 billion €) in 2000 and is slightly subject to increase.

Ha a Szociális Minisztérium szolgáltatási szerződést köt egy civil szervezettel, aminek keretében a minisztérium részt vállal a szolgáltatás finanszírozásában, akkor a minisztérium a működési költségeknek maximum 70%-át vállalja fel. Ennek fejében a civil szervezet a szolgáltatás nyújtásának tekintetében a minisztériumnak tartozik felelősséggel. Ez a központi szerződéskötési rendszer még a központosított igazgatási struktúrának a maradványa.

A szétaprózódott szolgáltatási struktúra és sok szolgáltató esetében az esetleges finanszírozási formák következtében született információs hiányosságok miatt Csehországban nincs egységes adatszolgáltatás a szociális szolgáltatásokról.

Szolgáltatások szabályozása

A minisztérium honlapjáról származik a következő idézet: „A jelenleg létező jogi sztenderdek, amelyek a szociális szolgáltatásokat szabályozták idejét múltak, és sem a jelenlegi fejlődési irányokat nem követik, se nem veszik figyelembe az eddigi általános változásokat.“

A volt szocialista országok közül Csehországban vannak a legnagyobb problémák a szociális szolgáltatások szabályozása területén. 2004-ben még mindig a kommunista rezsimtől örökölt jogszabályok alapján irányították a szociális szolgáltatásokat (100/1988 törvény). Mivel az államigazgatási reform kialakítása volt az első számú prioritása az országnak a szociális igazgatás megreformálása több kísérletben is elbukott. Ennek egyik következménye az volt, hogy a civil szervezetek által nyújtott szolgáltatások nincsenek egy kategóriában, nincsenek egy elbírálás alatt az államilag – illetve az önkormányzatok által – nyújtott szolgáltatásokkal. Végül a szociális szolgáltatási reform 2006-ban következett be az új szociális törvény elfogadásával (108/2006 törvény).

Az új szociális törvény többek között a szolgáltatások típusait is megváltoztatta, így a korábbi rendszerekkel nem összemérhető az új statisztikák alapján a szolgáltatások mennyisége, minősége, ára, stb.

Az új törvény értelmében a szociális segítségnyújtás az alábbi alapelveken alapszik

- **ELÉRHETŐSÉG** a gazdasági és területi lehetőségek alapján, és az információhoz való hozzáférés alapján
- **HATÉKONYSÁG** – a szociális szolgáltatásoknak nem a rendszer, hanem az emberek szükségleteinek kell megfelelnie
- **MINŐSÉG** a legfrissebb tudás alapján a legjobb minőségű szolgáltatásokat nyújtja
- **MEGBIZHATÓSÁG** az emberek jogait és érdekeit ne akadályozza a szolgáltatás
- **GAZDASÁGOSSÁG** a privát és közösségi források együttese a lehető legnagyobb mértékben fedje le a valódi szükségleteket

Az államigazgatási reform alapján az állam kivonult a szociális szolgáltatások nyújtásának feladatából, csak a szolgáltatások szabályozása a feladata. Az új – az államigazgatási reform utáni felállásban – a szolgáltatások kb 30%-át a regionális irodák, 24%-át az önkormányzatok, 21%-át egyházak, és további 25%-át civil szervezetek tartják fenn. (Továbbra is van 5 intézmény, ami a minisztérium fennhatósága alatt működik.) Az állam azonban továbbra is segíti a régiókat és az önkormányzatokat a szükségletek felmérésében és az igényeknek megfelelő szolgáltatási struktúra létrehozatalában.

Bár non-profit és civil szervezetek széles spektrumát nyújtják különböző szociális szolgáltatásoknak, azonban ezeknek a szolgáltatásoknak a finanszírozása meglehetősen esetleges. A civil szervezeti formában – egyházak, civil szervezetek, non-profit szolgáltatók, stb – szolgáltatást nyújtók hátrányos helyzetben vannak az önkormányzatokkal szemben. Míg érvényes Csehországban az a rendszer, ami alapján az állami és a nem-állami szociális szolgáltatók más elbírálás alatt vannak és így nem tudnak egyenlő mértékben állami forrásokhoz jutni. Civil szervezetek a minisztérium által fenntartott támogatási pályázaton vehetnek részt, ott pályázhatnak mind működési,

mind megújítási, beruházási támogatásokra. (2001-ben a minisztérium forrás 750 000 000 CZK volt, amire több, mint 900 pályázat érkezett. Az államigazgatási reform részeként 2002-től a régiók nem nyújthatnak szolgáltatás-fenntartási támogatást civil szervezeteknek, így az átmenet éveinek megoldására további 300 000 000 CZK forrást tett elérhetővé a minisztérium a civil szervezetek számára.)

Családpolitika, családsegítés

Az 1990-es években még arról vitatkoztak Csehországban, hogy szükség van-e családpolitikára egyáltalán, a 2000-es évekre azonban megváltozott a szakmai közbeszéd és a legfontosabb kérdések arról szólnak, hogy mennyire legyen explicit, mekkora a társadalmi legitimizációja az egyes családpolitikai intervencióknak.

A családpolitika fontosságát mutatja, hogy 2004-ben a kormány Nemzeti Családpolitikai Tervet fogadott el. A koncepció kihangsúlyozza, hogy a családokat segítő szociális szolgáltatások azért is fontosak, mert a családok megerősítése által a családok önellátóak tudnak maradni ápolási, gondozási szükségleteik megoldásában.

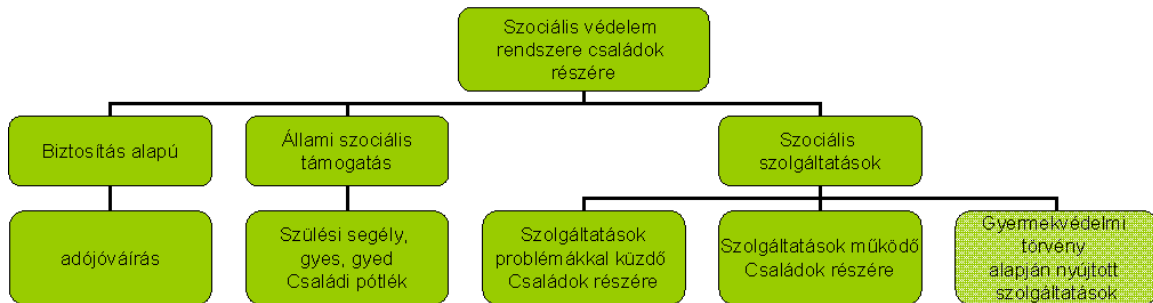
A cseh családpolitika sokkal inkább a képessé tevésre, az önálló életvitelre és a liberálisabb felfogású pénzbeni támogatásokra illetve a család és a munkahely összeegyeztettségére koncentrál, mint a különböző szociális szolgáltatásokra. Ennek megfelelően a jogi környezet is sokkal inkább az anyagi lehetőségekre, források megteremtésére koncentrál, mint a szolgáltatások rendelkezésre állására. Az alapvető szabadságjogokról szóló törvény (3/1993) 30. paragrafusa szól a szociális jogokról: „mindenkinek, aki anyagi szükséglet szenved joga van olyan segítségre, amely szükséges az egyén alapvető életkörülményeinek biztosításához.”

A cseh családpolitika a családi és a munkahelyi élet összeegyeztetését tette meg az egyik legfontosabb prioritásának, ezen belül is a gyermeknevelésben a nemek közötti egyenlőség és az apák gyereknevelésbeni aktivitását tartják fontosnak. 2008-ban jött létre a Családügyi Bizottság, ami a családpolitika legfelsőbb irányító szerve. A Bizottságnak az illetékes minisztériumok a tagjai és elnöke a miniszterelnök.

A családok részére nyújtott szociális szolgáltatások harmonizációja csak az új szociális jogszabályok alapján kezdődött meg, 2007-ig csak azok a szolgáltatások voltak jogszabályok által irányítva, amelyek bentlakásos formában működtek. Az, amelyek leginkább a civil szervezetek keretein belül jönnek létre, nincsenek jogszabályok által szabályozva. A családok részére nyújtott szociális szolgáltatások közé tartozik többet között a tanácsadás, korai fejlesztés, személyes segítségnyújtás, nappali központok, közösségi szolgáltatások és ezek modernebb változatai, menekült központok, krízis segítségnyújtás. Ezeket az új, innovatív szolgáltatásokat leginkább a civil szervezetek nyújtják. Ezek a szolgáltatások nagy része nincs jogszabályok által szabályozva, és nem is állnak mindenütt rendelkezésre. Ezen a helyzeten kíván változtatni az új szociális törvény.

Családok részére nyújtott szociális szolgáltatások rendszere

1. ábra Szociális védelem rendszere családok részére

I. Szociális szolgáltatások

- szociális tanácsadás (házassági tanácsadás, tanácsadás idők részére, tanácsadó központok fogyatékkal élők részére, tanácsadó központok családon belüli erőszak és egyéb bűncselekmények áldozatai részére)
- szociális támogató szolgálatok (személyi segítség, házi segítségnyújtás, nappali szociális szolgáltatások)
- preventív szolgáltatások (korai beavatkozás, segélyvonalak, félutas házak, stb.)

II. Működő családok számára nyújtott szolgáltatások. Ezeknek a preventív és megerősítő szolgáltatásoknak a célja, hogy a működő családokat összetartsa, elősegítse és megerősítse az együttélést és a szülői szerepeket. A gyermekek nevelésén kívül az erős munka-család összeegyeztethetőségén is jelentős hangsúly van.

- piaci alapon nyújtott szolgáltatások
 - i. nem családtag által nyújtott gyermekfelügyelet /babysitting/
 - ii. háztartásvezetési segítség,
 - iii. szabadidős elfoglaltságok gyermekeknek
- nem piaci alapon nyújtott szolgáltatások
 - i. anya-központok
 - ii. gyermekek és gyermekes családok részére szabadidős foglalkozások (család központok, iskola utáni központok)
 - iii. segítségnyújtás a hivatás és a család összeegyeztetésében (előadások, személyes tanácsadás)
 - iv. segítség és oktatás harmonikus párkapcsolat, házasság fenntartásához, és felelősségteljes szülőséghez (tanfolyamok, képzések)

III. A gyermekvédelmi törvény alapján nyújtott szolgáltatások

- prevenció

- tanácsadás
- nevelőszülői hálózat, stb

3. táblázat a szociális kiadásokról, bennük a házastársaknak és családoknak nyújtott szolgáltatások kiadásai /cseh szociális minisztérium adatközlése alapján/

SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

SOCIAL SECURITY

24-16. Výdaje územních samospráv na sociální péči

Social care: expenditures of territorial self-governing units

v tis. Kč			CZK thousand
Ukazatel	2007	2008 ¹⁾	Indicator
Sociální péče a pomoc dětem a mládeži	1 464 449	1 753 272	<i>Social care and assistance to children and youth</i>
Sociální péče a pomoc manželstvím a rodinám	123 430	133 686	<i>Social care and assistance to married couples and families</i>
Sociální rehabilitace a ostatní sociální péče a pomoc	914 189	790 574	<i>Social rehabilitation and other social care and assistance</i>
Služby sociální péče	6 433 212	6 363 151	<i>Social care services</i>
Služby sociální prevence	218 355	272 182	<i>Social prevention services</i>
Sociální poradenství	72 981	94 483	<i>Social consultancy</i>

¹⁾ předběžné údaje

¹⁾ Preliminary data

Családi mediáció

Az Igazságügyi Minisztérium keretein belül folyik a mediációs törvény előkészítése, amely értelemszerűen az igazságszolgáltatásban kívánja a mediáció elterjedését elősegíteni. A törvény várhatóan 2011 január 1-én lép életbe. Jelenleg a mediáció önkéntes alapon működik, a szülők maguk kell, hogy felkeressék a mediátort, hogy bíróságon kívüli megegyezésre jussanak és az aláírt mediációs egyezséget kell, hogy a bíróságra beterjesszék. A családi mediátorok, akkreditációt követően működhetnek, illetve részei lehetnek a Cseh Mediátorok Egyesületének, a mediátorok legnagyobb civil szervezetének.

Szociális tanácsadás

A szociális tanácsadás mindig ingyenes és akár más szociális szolgáltatásokon belül, akár mint független szolgáltatás is nyújtható. A szociális szolgáltatásokról való információnyújtásnak Csehországban sincs egységes, rendszerezett útvonala, átfedések

tapasztalhatók a rendszerben. Szociális szolgáltatásokról információval a helyi önkormányzatok, civil tanácsadó szolgálatok illetve a szociális szolgáltatók maguk rendelkeznek.

2007-es adatok alapján – az új szociális törvénynek megfelelő rendszer szerint – szociális tanácsadást 101 intézményben, helyszínen végeztek. A sorban állók száma több, mint 1000 fő volt (1119 fő).

Családi tanácsadó szolgálatok

Házastársi, családi és párkapcsolati problémákkal kapcsolatos segítő hálózat működik az országban, ezek száma eléri a 70-et. (A működés alapja a 108/2006-os szociális szolgáltatási törvény) A szolgáltatás alacsonyküszöbű szolgáltatásnak minősül, vagyis a szolgáltatást bárki – beutalók nélkül – igénybe veheti és szabadon választhatja meg a számára legszimpatikusabb szolgálatot vagy tanácsadót. A tanácsadók titoktartásra kötelezettek.

A tanácsadó szolgálatoknak együtt kell működniük a többi társ-intézménnyel, gyermekjóléti szolgálattal és gyámügyi irodákkal, egyéb szociális szolgáltatást nyújtó szervezetekkel, egészségügyi és oktatási intézményekkel.

A legtöbb tanácsadó szolgálatot a régiók hozták létre és működtetik, de helyi önkormányzatok is tartanak fent tanácsadó szolgálatot. Tanácsadó szolgálatot privát intézmények is alapíthatnak, vagy piaci alapon, vagy a régiókkal kötött feladatellátási szerződés alapján működhetnek. 1990-től működik a Családi Tanácsadók Egyesülete (Association of Marriage and Family counselors), amelynek már több, mint 300 tagja van. Az egyesület – a minisztériummal együttműködve – felel a szolgáltatás minőségéért.

TANULSÁGOK

1. Nincs családsegítő szolgálat

A magyarországi értelemben vett családsegítő szolgálat Csehországban nem létezik, illetve nem létezik, mint államilag finanszírozott ellátási forma. Ettől függetlenül kialakult egyfajta családsegítő tanácsadó szolgálati hálózat, azonban ennek a lefedettsége (országos szinten 70 intézmény) messze alatta marad a magyar rendszernek.

Sajnos a családsegítő szolgálatok működéséről, hatékonyságáról nagyon kevés információval rendelkezünk, ezért ezeknek a kliens-forgalmát, szakember összetételét és egyéb karakterisztikusságait nem lehet vizsgálni.

2. Önkormányzati feladatellátási kötelezettség

A cseh szociális szolgáltatási modell sokkal konzervatívabb, mint a magyar rendszer, mert sohasem vezette be a szociális szolgáltatások liberális, kínálati alapú rendszerét. A

liberális ebben az esetben azt jelenti, hogy minden szolgáltató, függetlenül a területi igényektől megkapta az állami normatívát, amennyiben a jogszabályi feltételeknek eleget tett. Ettől függetlenül normatívát csak állami közigazgatási szerv, régió vagy önkormányzat kaphat. Ennek megfelelően az önkormányzati rendszerben hozott változások is könnyebben követhető változásokat hoztak a szociális szolgáltatási rendszerben.

A kereslet alapú szolgáltatás-vállalás alapvetően az önkormányzatokra és régiókra ruházta a szolgáltatásokra való igények felmérését és a szolgáltatások megszervezését.

3. De-centralizált finanszírozás

Az önkormányzati feladatellátási felelősséghez kapcsolódik az önkormányzatok finanszírozási felelőssége is. A központi költségvetésben szinte kizárólag csak a bentlakásos intézmények esetében van társfinanszírozás, de az is a szolgáltatásoknak csak egy részét – átlagosan 30%-át fedezi. Az önkormányzatok ennek megfelelően érdekeltek abban, hogy minél olcsóbban, minél hatékonyabb szolgáltatási struktúrát hozzanak létre.

4. Állami szabályozás

A 2007-es új törvény nem intézmény-típusok, hanem szolgáltatási formák szerint rendszerezte a szolgáltatásokat. A törvény csak a szociális tanácsadást nevezi meg, mint szolgáltatási formát, amely a családsegítésnek alapja lehet. A jóléti, közösségi, szabadidős és egyéb elfoglaltságok megszervezésében az önkormányzatok szabad kezet kaptak. Nincs meghatározott feladatellátási kötelezettség, ennek következtében a szolgáltatásnyújtás nem olyan elterjedt, mint a magyar rendszerben, de nem is látszik, hogy ennek hatására kvázi-ellátatlanul maradnának egyének.

5. Folyamat-menedzsment és közösségi tervezés

Fontos tanulsága a cseh szolgáltatási reformnak, hogy a minisztérium a különböző előírásokat, mint pl. a magyar szolgáltatás-tervezési koncepciónak megfelelő kapacitás-tervezési rendszer, nem adminisztratív módon vezette be, hanem először önkéntes alapon lehetett csatlakozni a szolgáltatás-modernizációs programhoz. Ennek megfelelően nem készültek feleslegesen dokumentumok, a tervezési folyamat nem járatódott le felesleges és a szolgáltatások tervezését nem segítő dokumentumgyártással.

Az önkormányzatok (és régiók) feladatellátási és finanszírozási kötelezettsége mellett nem meglepő, hogy az önkormányzatok pro-aktívabbak a szolgáltatások tervezése kapcsán.